

Xəritədə hüquqlar

İnsan hüquqları haradan başlayır? - Evimizin yaxınlığından!

Mövzu	İnsan hüquqları
Çətinlik dərəcəsi	II – III dərəcə
Yaş həddi	8 – 13 yaş
Tələb olunan vaxt	60 dəqiqə - bir neçə gün
İştirakçı sayı	2– 20 uşaq
Oyunun növü	Rəsm, təhlil, müzakirə
Xülasə	Uşaqlar birlikdə yaşadıkları rayonun xəritəsini çəkir və müxtəlif müəssisələrlə əlaqəli olan hüquqları müəyyənləşdirirlər
Vəzifələr	<ul style="list-style-type: none">• İnsan hüquqları ilə bağlı bilikləri dərinləşdirmək• İnsan hüquqlarını uşaqların yaşayış yeri ilə əlaqələndirmək• Rayon ərazisində insan hüquqlarının nə dərəcədə qorunduğunu qiymətləndirmək
Hazırlıq	Kiçik yaşlı uşaqlar üçün: xəritə və sxemlər hazırlayın
Materiallar	<ul style="list-style-type: none">• Rəsm ləvazimatı, böyük kağızlar• Ümumdünya İnsan Hüquqları Bəyannaməsinin uşaqlar üçün variantının sürəti

Təlimat

1. Uşaqları kiçik qruplara bölün, onlara böyük vərəqlər və rəsm ləvazimatları verin. Şagirdlərdən yaşadıkları rayonun (şəhərin) xəritəsini çəkməyi xahiş edin. Onlar evlərini, əsas ictimai binaları (məsələn, parklar, poçtlar, məktəblər, dini ibadət yerləri və s.), ictimai xidmət göstərən yerləri (məsələn, xəstəxanalar, yanğınsöndürmə stansiyaları, polis məntəqələri) və digər mühüm yerləri (məsələn, marketlər, qəbiristanlıqlar, kinoteatrlar və s.) təsvir etməlidirlər.
2. Xəritələr hazır olduqda şagirdlərdən xahiş edin ki, insan hüquqları nöqtəyindən onları təhlil etsinlər. Xəritədəki müxtəlif yerlər insan hüquqları ilə necə əlaqəlidir? Məsələn, ibadət yerləri - fikir, vicdan və din azadlığı ilə; məktəb - təhsil hüququ ilə; poçtlar – şəxsi həyat və özünü ifadə etmək hüququ ilə; kitabxana və ya İnternet kafe - informasiya hüququ ilə. Bu hüquqları müəyyən etdikdən sonra Ümumdünya İnsan Hüquqlarının Bəyannaməsinin müvafiq maddələrinə baxmalı və xəritədə yerin yanında maddənin nömrəsini yazmalıdırlar.

3. Xəritələri siniflə paylaşıb, yaşadıkları rayonda istifadə edə biləcəkləri hüquqları sadalamağı şagirdlərdən xahiş edin.

Təhlil və qiymətləndirmə

1. Aşağıdakı sualları verməklə oyunu təhlil edin:
 - a) Rayonunuzun xəritəsini çəkmək çətin oldumu?
 - b) Rayon haqda yeni bir şey öyrəndinizmi?
 - c) Rayonunuzda insan hüquqlarının dəstəkləndiyini aşkarladıqda təəccübləndinizmi?
 - d) Sizin xəritəniz digər uşaqların xəritəsindən nə ilə fərqlənir?
2. Aşağıdakı sualları verməklə oyunu insan hüquqları ilə əlaqələndirin:
 - a) Xəritənin hər hansı bir hissəsində insan hüquqları daha sıx nəzərə çarpırmı? Bunu necə izah edərsiniz?
 - b) Xəritənin elə bir hissəsi var ki, orada insan hüquqları olmasın? Bunu necə izah edərsiniz?
 - c) Ümumdünya İnsan Hüquqları Bəyannaməsinin xəritələrdə öz əksini tapmayan maddəsi varmı?
 - d) Bu rayonlarda insan hüquqlarının pozulduğu yerlər varmı?
 - e) İnsan hüquqları pozulduqda rayonda nə baş verir?
 - f) Rayon ərazisində insan hüquqlarını qorumaq və ya hüquq pozuntusunun qarşısını almaq üçün insanların fəaliyyət göstərdiyi yerlər varmı?

Davamı üçün təkliflər

- Hüquqların həqiqətən qorunduğunu müşahidə etmək üçün xəritələrinizi götürüb rayonunuzu gəzin.
- “Kompasito müxbiri” adlı oyunda da uşaqlar öz xəritələrinə insan hüquqları prizmasından nəzər salmalıdırlar.

Fəaliyyət üçün ideyalar

Rayonun sosial işçisini, köhnə sakini və ya yerli fəallardan birini siniflə söhbətə dəvət edin. “Rayonu necə görürsünüz? Rayon necə dəyişir? Rayonun daha yaxşı olması üçün

nə etmək olar?" sualları ətrafında müzakirələr aparın. Şagirdlərə nə edə biləcəkləri barədə düşünməyi təklif edin.

Aparıcılara məsləhətlər

- Uşaqların insan hüquqları ilə artıq tanış olduqları ehtimal edilir, nəzəri konsepsiyaları yaxşı anladıqları kontekstlə əlaqələndirə biləcəklər. Lakin uşaqların tanıdıqları yerləri hüquqlarla əlaqələndirmək üçün bəzi köməyə ehtiyacları ola bilər: məsələn, sağlamlıq hüququ qorunan mağaza.
- Bu oyun pozitiv ismarıç göndərir: biz hər gün öz rayonumuzda hüquqlarımızdan istifadə edirik. Pozitiv təsir üçün pozuntuları başqa bir gündə müzakirə etməyiniz məsləhət görülür.
- Kiçik yaşlı uşaqlar xəritələri oxumaqda çətinlik çəkə bilər, bunu nəzərə alıb onlarla əlavə məşğul olmaq lazımdır. İşə görüş otağının, oyun meydançasının və ya binanın xəritəsindən başlaya bilərsiniz.

Variantlar

- Şagirdlərə xəritə oxumaq və rayonun planı ilə tanış olmaq çətinlik yaratmasın deyə oyunu hissələrə bölün və müxtəlif günlərdə keçirin.
- Hər qrupa rayonun xəritəsini çəkərkən nəzərə alınması vacib olan İnsan Hüquqları Bəyannaməsindən müxtəlif mövzular verin.
- Uşaq Hüquqları Bəyannaməsindən istifadə edin.
- Zorakılıqdan azad olmaq və ya adekvat həyat tərzi kimi konkret bir mövzunun üzərində diqqətinizi cəmləyin və onun sizin rayonda necə əks olunduğuna nəzər salın.

Kiçik yaşlı şagirdlərə adaptasiya

- Şagirdlərə yaxşı tanış olan yerlərlə işləyin; məsələn, məktəbə və ya evə yaxın ərazi. Uşaqların yaşı nə qədər az olsa, rayon da o qədər kiçik olmalıdır.
- Karton, qutular və rəsm ləvazimatlarından istifadə edib üçölçülü xəritə yaradın.
- Vaxta qənaət etmək və xəritə nişanına xüsusi əhəmiyyət vermək məqsədilə şagirdlərə hazır xəritə və ya rayonun havadan çəkilmiş fotosəklini paylayın.
- Oyunda Ümumdünya İnsan Hüquqları Bəyannaməsinin müvafiq maddələri istifadə olunan II addımı keçirməyin.

Yuxarı sinif şagirdlərinə adaptasiya

- Miqyaslı xəritələr çəkin.
- Şagirdləri qruplara bölün və onlara xəritənin ümumi təhlili üçün bir rayonun müxtəlif hissələrinin xəritələrini paylayın.
- Təhlil prosesində qeyd olunan hüquqların vətəndaş, siyasi, iqtisadi, sosial və ya mədəni hüquqlardan hansına aid olduğunu soruşun. Hər hansı bir hüquq üstünlük təşkil edirmi? Rayonun müəyyən hissəsində üstünlük təşkil edən hüquq varmı (məs., vətəndaş hüququ və siyasi hüquqla əlaqəli məhkəmə, polis, icra hakimiyyəti binaları)?